

DOI <https://doi.org/10.51647/kelm.2024.1.35>

INTERAKCJA PAŃSTWA I BIZNESU W KONTEKŚCIE REALIZACJI ODPOWIEDZIALNOŚCI SPOŁECZNEJ

Inna Kowalenko

*nauczyciel Wydziału Socjologii
Zaporoski Uniwersytet Narodowy (Zaporoże, Ukraina),
ORCID ID: 0009-0001-1526-4610
innamorkovochka@gmail.com*

Adnotacja. W artykule zbadano znaczenie pojęcia „społeczna odpowiedzialność państwa”. Wskazuje się, że w Konstytucji Ukrainy zapisane są obowiązki państwa i jego instytucji, w tym związane z biznesem, do których należą: zapewnienie bezpieczeństwa ekologicznego i utrzymanie równowagi ekologicznej na terytorium Ukrainy; zabezpieczenie prawa do posiadania, wykorzystywania i rozporządzania wynikami własnej działalności intelektualnej i twórczej; gwarantujące każdemu prawo do pracy i działalności przedsiębiorczej.

Wykazano, że najaktywniejszą rolę w zapewnieniu prawa do przedsiębiorczości odgrywają samorządowe organy wykonawcze, realizujące politykę państwa w zakresie promowania i wspierania przedsiębiorczości, w szczególności zbadano uprawnienia niektórych z nich.

Wskazuje się, że państwo gwarantuje każdemu prawo do prowadzenia działalności gospodarczej, jeśli nie jest to zabronione przez ustawodawstwo, obowiązkowym warunkiem jej legalności jest rejestracja państwowa. Podkreślono, że aby uzyskać prawo do wykonywania określonych rodzajów działalności, przedsiębiorca musi uzyskać koncesję. Aby jednak wesprzeć ukraiński biznes, uproszczono procedurę wydawania licencji, co stało się znaczącym wsparciem dla niektórych gałęzi gospodarki narodowej.

Słowa kluczowe: odpowiedzialność społeczna, państwo, podmioty gospodarcze, interakcja.

THE INTERACTION OF THE STATE AND BUSINESS IN THE CONTEXT OF THE IMPLEMENTATION OF SOCIAL RESPONSIBILITY

Kovalenko Inna

*teacher of the Department of Sociology,
Zaporizhzhia National University (Zaporizhia, Ukraine)
ORCID ID: 0009-0001-1526-4610
innamorkovochka@gmail.com*

Abstract. The article examines the meaning of the term “social responsibility of the state”. It is indicated that the duties of the state and its institutions, including those related to business, are prescribed in the Constitution of Ukraine, which include: ensuring environmental safety and maintaining ecological balance in the territory of Ukraine; ensuring the right to own, use and dispose of the results of one’s intellectual and creative activities; guaranteeing every person the right to work and entrepreneurial activity.

It is revealed that the most active role in ensuring the right to entrepreneurial activity is played by local executive bodies that implement the state policy of promoting and supporting entrepreneurial activity, in particular, the powers of some of them are examined.

It is indicated that the state guarantees the right of every person to engage in entrepreneurial activity, if it is not prohibited by law, a mandatory condition for its legitimacy is state registration. It is emphasized that in order to obtain the right to carry out certain types of activity, a business entity must obtain a license. But to support Ukrainian business, the licensing procedure was simplified, which became a significant support for some sectors of the national economy.

Key words: Social responsibility, state, business entities, interaction.

ВЗАЄМОДІЯ ДЕРЖАВИ І БІЗНЕСУ В КОНТЕКСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ СОЦІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ

Коваленко Інна

*викладач кафедри соціології
Запорізького національного університету (Запоріжжя, Україна),
ORCID ID: 0009-0001-1526-4610
innamorkovochka@gmail.com*

Анотація. У статті досліджено зміст терміну „соціальна відповідальність держави”. Вказано, що обов’язки держави та її інститутів, серед яких, ті, що мають відношення до бізнесу, прописані у Конституції України, до

яких належить: забезпечення екологічної безпеки і підтримання екологічної рівноваги на території України; забезпечення права володіння, користування і розпорядження результатами своєї інтелектуальної, творчої діяльності; гарантування кожній особі права на працю та підприємницьку діяльність.

Виявлено, що найактивнішу роль у забезпеченні права на підприємницьку діяльність відіграють місцеві органи виконавчої влади, які реалізують державну політику сприяння та підтримки підприємницької діяльності, зокрема досліджено повноваження окремих з них.

Вказано, що держава гарантує право кожній особі займатися підприємницькою діяльністю, якщо вона не заборонена законодавством, обов'язковою умовою для її легітимності – є державна реєстрація. Наголошено, що для отримання права на здійснення окремих видів діяльності суб'єкт господарювання має отримати ліцензію. Але для підтримки українського бізнесу було спрощено процедуру ліцензування, що стало суттєвою підтримкою для деяких галузей національної економіки.

Ключові слова: соціальні відповідальність, держава, суб'єкти господарювання, взаємодія.

Постановка завдання. Для реалізації громадянами їх конституційного права на здійснення підприємницької діяльності держава висуває велику кількість вимог, яких має дотримуватись майбутній суб'єкт господарювання. І з одного боку держава захищає споживачів товарів (робіт, послуг) від насичення ринку неякісними пропозиціями, але з іншого – підприємництво є рушійною силою національної економіки, без розвитку якого неможливий розвиток держави в цілому. І надмірне державне регулювання може спричинити шкоду державній безпеці. Проте, в процесі здійснення своєї діяльності кожен суб'єкт господарювання має дотримуватись нормативно встановлених вимог. Не винятком є й органи державної влади та місцевого самоврядування, які в процесі здійснення державного регулювання підприємницької діяльності мають діяти в межах своєї компетенції, що вказує на взаємну відповідальність органів приватної та публічної влади, яка повинна мати соціальну складову та забезпечувати, перш за все, суспільний розвиток.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Соціальна відповідальність завжди була предметом дослідження науковців різних сфер.

Так, відомі вчені-економісти О. І. Амоша, М. Є. Дейч у своїх наукових працях обґрунтовували необхідність посилення соціальної відповідальності за стан людського й сталого розвитку. Ним доведено доцільність модернізації рекреаційної сфери на потреби людського й сталого розвитку та запропоновано напрями удосконалення державного управління у цій сфері (Амоша, Дейч, 2013). О. Ф. Новіковою, М. Є. Дейч досліджено сучасні проблеми модернізації системи управління в контексті реалізації соціальної відповідальності та надано практичні рекомендації центральним органам виконавчої влади щодо заходів із посилення соціальної відповідальності при реалізації суспільної політики за її напрямками (Новікова, Дейч, 2013). Н. М. Позняковська та О. Л. Міклуха досліджували сталий розвиток та соціальну відповідальність бізнесу і держави, зокрема провели моніторинг виконання цілей сталого розвитку та соціальної відповідальності, впливу держави і бізнесу на проблеми середовища та запропоновано удосконалення обліково-аналітичного забезпечення виконання цілей для прийняття відповідних управлінських рішень (Позняковська, Міклуха, 2022). Але сучасний стан в якому знаходиться наша країна, обтяжений збройною російською агресією потребує прийняття нових управлінських рішень у напрямку забезпечення взаємодії держави та бізнесу в контексті реалізації соціальної відповідальності та вчинення дій з боку публічних органів влади щодо розробки напрямів підтримки бізнесу за для його відновлення та здійснення господарської діяльності у важких умовах.

Виклад основного матеріалу. На сьогодні посилення ролі соціальної відповідальності держави при реалізації суспільної політики, зокрема у напрямку взаємодії з бізнесом набуває все більшої актуальності та необхідності пошуку нових форм співпраці.

Якщо говорити про зміст терміну соціальної відповідальності держави, то А. Д. Панькова вважає, що вона: „... повинна базуватись на визначенні та конкретизації обов'язків держави та її інститутів, ухвалення, а найголовніше, виконання законів, нормативно-правових актів, які спрямовані та забезпечують збереження, ефективне використання всіх ресурсів, додержання і реалізацію в повному обсязі державних соціальних гарантій та державних соціальних стандартів” (Панькова, 2014: 117)

Говорячи про соціальну відповідальність держави по відношенню до суб'єктів господарювання слід згадати норми Основного Закону. Так, у Конституції України чітко виписані обов'язки держави та її інститутів. Серед тих, що мають відношення до бізнесу можна віднести:

– забезпечення екологічної безпеки і підтримання екологічної рівноваги на території України (ст.16) (Конституція України, 1996). Адже держава має створювати умови для збереження навколишнього природного середовища шляхом прийняття та реалізації відповідних нормативно-правових актів, а також здійснення контролю не тільки за фізичними особами, а перш за все за суб'єктами господарювання, щоб їх діяльність не спричиняла шкоди атмосферному повітрю, водним об'єктам, земельним ресурсам, лісовому фонду, а також здоров'ю та життю населення;

– забезпечення права володіння, користування і розпорядження результатами своєї інтелектуальної, творчої діяльності (ст.41) (Конституція України, 1996). Для реалізації такого права особа може зареєструватися у якості само зайнятої особи – тієї, що здійснює незалежну професійну діяльність та використовувати предмети своєї інтелектуальної праці для отримання доходу;

– гарантування кожній особі права на працю. Держава створює умови для повного здійснення громадянами права на працю, гарантує рівні можливості у виборі професії та роду трудової діяльності, реалізовує програми професійно-технічного навчання, підготовки і перепідготовки кадрів відповідно до суспільних потреб (ст.43) (Конституція України, 1996). Будь-яка особа має можливість офіційного працевлаштування

на роботу до суб'єкта господарювання незалежно від форми власності. Але держава забороняє використовувати примусову працю та встановлює обов'язок кожного суб'єкта підприємницької діяльності на створення належних, безпечних і здорових умов праці своїм працівникам, із обов'язковою виплатою заробітної плати у розмірі не менш ніж мінімально встановлений державою.

Крім того, у ст. 42 Конституції України вказано, що кожна особа має право на підприємницьку діяльність, не заборонену законом (Конституція України, 1996).

Як наголошують С. В. Глібко, О. О. Гречко: „Найактивнішу роль у забезпеченні права на підприємницьку діяльність відіграють місцеві органи виконавчої влади, які безпосередньо реалізують державну політику сприяння та підтримки підприємницької діяльності. Вони сприяють громадянам у реалізації права на підприємництво, здійснюють їх охорону та захист, організують виконання норм Конституції України та законів, які стосуються забезпечення права на підприємницьку діяльність, а також самостійно видають відповідні правові акти” (Глібко, Гречко, 2020; Різник, 2008: 97).

Так, у ч.1, ст. 20 ЗУ „Про Кабінет Міністрів України” серед повноважень останнього в вказано:

– забезпечення проведення державної економічної політики, шляхом здійснення прогнозування та державне регулювання національної економіки; розроблення та виконання загальнодержавних програм економічного та соціального розвитку;

– сприяння розвитку підприємництва на засадах рівності перед законом усіх форм власності та соціальній спрямованості національної економіки, здійснення заходів щодо демонополізації та антимонопольного регулювання економіки, розвитку конкуренції та ринкової інфраструктури;

– забезпечення здійснення державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності;

– забезпечення захисту та підтримку національного товаровиробника;

– забезпечення проведення зовнішньоекономічної політики України;

– прийняття нормативно-правових актів з питань формування та реалізації державної соціальної та економічної політики, регулювання трудових, соціальних та економічних відносин (Про Кабінет Міністрів України, 2014). Без перебільшення можна сказати, що Кабінет Міністрів України та органи виконавчої влади на місцях виконують дуже важливу роль для побудови взаємовідносин із бізнесом у контексті соціальної відповідальності, де вони не лише видають власні нормативні акти в межах своєї компетенції для регулювання та підтримки підприємницької діяльності, а й здійснюють контроль за виконанням Законів та Конституції.

Підприємництво – є самостійною, ініціативною, систематичною, на власний ризик господарською діяльністю, що здійснюється суб'єктами господарювання (підприємцями) з метою досягнення економічних і соціальних результатів та одержання прибутку (ч.1, ст.42) (Господарський кодекс України, 2003).

Підприємці мають право без обмежень самостійно здійснювати будь-яку підприємницьку діяльність, яку не заборонено законом (ч.1, ст.43) (Господарський кодекс України, 2003). Тобто, держава не може обмежувати здійснення підприємницької діяльності, якщо це не передбачено законодавством.

На підтримку та захист суб'єктів підприємницької діяльності від свавілля органів державної влади було прийнято у липня 2014 року відповідний Закон, який зобов'язав у разі здійснення планових заходів державного нагляду (контролю) одночасно кількома органами об'єднувати відповідні заходи у комплексну процедуру та здійснювати нагляд (контроль) одночасно всіма органами. Крім того, цим Законом було заборонено протягом одного планового періоду здійснювати планову перевірку органом державного нагляду (контролю) суб'єкта господарювання, якщо в цьому плановому періоді такий суб'єкт господарювання включений до плану здійснення заходів державного нагляду (контролю) іншого органу державного нагляду (контролю) (Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо обмеження втручання у діяльність суб'єктів господарювання, 2014). Крім того, на захист суб'єктів господарювання цей Закон заборонив призупиняти виробництво або реалізацію продукції, виконання робіт, надання послуг суб'єктами господарювання будь-якими органами державної влади чи місцевого самоврядування за відсутності рішенням суду.

Законодавством визначено принципи на яких має здійснюватися підприємництво, як то:

– вільного вибору підприємцем видів підприємницької діяльності, не забороненої законодавством;

– самостійного формування підприємцем програми діяльності, вибору постачальників і споживачів продукції, що виробляється, залучення матеріально-технічних, фінансових та інших ресурсів, використання яких не обмежено законом, встановлення цін на продукцію та послуги;

– вільного найму підприємцем працівників;

– комерційного розрахунку та власного комерційного ризику;

– вільного розпорядження прибутком, що залишається у підприємця після сплати податків, зборів та інших платежів;

– самостійного здійснення підприємцем зовнішньоекономічної діяльності, використання підприємцем належної йому частки валютної виручки на свій розсуд (ч.1, ст.44) (Господарський кодекс України, 2003).

Отже, Основний Закон та ч.1, ст.19, ч.1, ст.43 ГК України гарантують право кожній особі займатися підприємницькою діяльністю, але якщо вона не заборонена законодавством.

Так, у ч.2, ст.19 ГК України вказано, що суб'єкти господарювання для здійснення підприємницької діяльності підлягають обов'язковій державній реєстрації. Здійснення діяльності без реєстрації – вважається незаконним.

З метою забезпечення органів державної влади та місцевого самоврядування, а також учасників цивільного обороту достовірною інформацією про юридичних осіб, громадські формування, фізичних осіб

- підприємців створено Єдиний державний реєстр (ч.1, ст.7) (Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб - підприємців та громадських формувань, 2003), в якому міститься наступна інформація:

– найменування юридичної особи її ідентифікаційний код в Єдиному державному реєстрі підприємств і організацій України;

– організаційно-правова форма господарювання; мета діяльності; види діяльності;

– перелік засновників (учасників): прізвище, ім'я, по батькові, дата народження, країна громадянства, місце проживання, реєстраційний номер облікової картки платника податків, серія та номер документа, що посвідчує особу та підтверджує громадянство України;

– інформація про кінцевого бенефіціарного власника юридичної особи, інформація про структуру власності юридичної особи; відомості про органи управління, про керівника юридичної особи;

– місцезнаходження юридичної особи;

– розмір статутного капіталу (пайового фонду) та розмір частки кожного із засновників;

– вид установчого документа (установчий акт, статут, модельний статут, засновницький договір, одноособова заява (меморандум), положення тощо);

– інформація для здійснення зв'язку з юридичною особою: телефон та/або адреса електронної пошти;

– дані про відокремлені підрозділи юридичної особи:

– дані про перебування юридичної особи у процесі припинення, у тому числі про рішення щодо припинення юридичної особи, відомості про комісію з припинення (ліквідатора, ліквідаційну комісію, керуючого припиненням тощо);

– відомості про ліцензування виду господарської діяльності суб'єкта господарювання: (ч.2, ст. 9) (Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб - підприємців та громадських формувань, 2003). Проте, з метою: запровадження відкритої, прозорої, та швидкої процедури державної реєстрації структурних підрозділів; запровадження ефективної і максимально швидкої та необтяжливої процедури припинення їх діяльності; спрощення процедури ведення бізнесу через усунення прогалин у законодавчому полі; усунення корупційної складової у сфері надання адміністративних послуг; наближення законодавства України до європейських стандартів та полегшення процесу отримання іноземних інвестицій в Україну (Проект Закону про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо впорядкування діяльності відокремлених підрозділів юридичної особи, утвореної відповідно до законодавства іноземної держави, 2023) у липні 2023 року було внесено зміни до ЗУ „Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб - підприємців та громадських формувань”. Це стало дуже актуальним питанням для сучасного бізнесу, адже прийняття відповідного нормативного акту сприяло створенню сприятливого законодавчого поля в Україні для відкриття та діяльності відокремлених підрозділів юридичної особи іноземної держави, що є дуже важливим з-за руйнування багатьох логістичних зв'язків, втратою великої кількості постачальників та ринків збуту, які раніше були розташовані на території країни агресора.

Крім того, прийняття законодавцем ЗУ „Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо впорядкування діяльності відокремлених підрозділів юридичної особи, утвореної відповідно до законодавства іноземної держави” дозволило більш оперативне відкриття на території України структурних підрозділів іноземних компаній, що наповнило вітчизняний ринок товарами, які не виробляються національними виробниками, але в яких була нагальна потреба споживачеві. Це був соціально-відповідальний крок держави не тільки перед вітчизняним бізнесом, але й перед усім суспільством, яке потребувало пошуку нових шляхів наповнення ринків товарами народного споживання, виробництво яких не представлено в Україні.

На сьогодні, для легалізації діяльності суб'єктів господарювання державою створено багато комфортних умов для їх державної реєстрації.

Так, (Порядок державної реєстрації юридичних осіб, фізичних осіб - підприємців та громадських формувань, що не мають статусу юридичної особи, 2016) для зручності суб'єкта господарювання передбачає здійснення реєстрації у декілька кроків та способів:

по-перше, шляхом звернення до суб'єкта державної реєстрації або нотаріуса;

по-друге, документи для державної реєстрації можуть подаватися у паперовій або у електронній формі;

по-третє, під час проведення реєстраційних дій державний реєстратор використовує відомості реєстрів, автоматизованих інформаційних систем, держателем яких є державні органи, шляхом безпосереднього доступу до них (що спрощує порядок подання документів суб'єктом господарювання, адже уся необхідна інформація міститься в інформаційних системах);

по-четверте, за результатом проведеної державної реєстрації державний реєстратор за допомогою програмних засобів ведення Єдиного державного реєстру формує з нього виписку, яка за допомогою програмних засобів розміщується на порталі електронних сервісів у день проведення державної реєстрації (що дозволяє доступ інших органів державної влади до зареєстрованого суб'єкта, зокрема Державної податкової служби, яка має можливість автоматичної постановки на облік такого суб'єкта на підставі даних з електронних сервісів, це дозволяє зекономити час суб'єкта господарювання на постановку на облік в інших органах державної влади) (Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо впорядкування діяльності відокремлених підрозділів юридичної особи, утвореної відповідно до законодавства іноземної держави, 2023).

Крім того при реалізації права суб'єкта господарювання зазначеного у ч.1, ст.44 ГК України стосовно вільного вибору підприємцем видів підприємницької діяльності – останньому слід враховувати певні обмеження для деяких видів діяльності, зокрема заборону на здійснення без отримання на цей вид діяльності відповідної ліцензії.

В Україні підлягають ліцензуванню понад тридцять видів діяльності, серед яких:

- банківська діяльність, діяльність з надання фінансових послуг;
- діяльність у сфері медіа;
- діяльність у сфері електроенергетики, централізоване водопостачання та водовідведення;
- освітня діяльність;
- виробництво і торгівля спиртом етиловим, алкогольними напоями та тютюновими виробами;
- будівництво об'єктів за середніми та значними класами наслідків;
- виробництво лікарських засобів, оптова та роздрібна торгівля лікарськими засобами;
- діяльність з управління небезпечними відходами,
- медична та ветеринарна практика;
- діяльність на ринку азартних ігор;
- туроператорська діяльність;
- перевезення пасажирів, небезпечних вантажів та небезпечних відходів внутрішнім водним, морським, автомобільним, залізничним та повітряним транспортом;
- зовнішньоекономічна діяльність;
- охоронна діяльність та ін (ч.1, ст. 7) (Про ліцензування видів господарської діяльності, 2015).

Проте, як наголошує О. С. Драницька: «... розвиток підприємництва в Україні залежить передусім від створення реальних, повноцінних ринкових умов, що дадуть змогу особам повною мірою реалізовувати своє конституційне право на підприємницьку діяльність та створюватимуть атмосферу підтримки підприємництва як основи соціального прогресу» (Драницька, 2023). З чим цілком ми погоджуємось. І, особливо у цей складний час, обтяжений веденням бойових дій на території України, для реалізації суб'єктами господарювання свого права на здійснення підприємницької діяльності, держава має створити певну атмосферу за якої підприємці мали б можливість продовжувати працювати та наповнювати вітчизняний ринок необхідними споживачеві товарами та послугами з урахуванням їх сучасних потреб.

І ми бачимо, що держава вчиняє певні дії на підтримку українського бізнесу, зокрема було спрощено процедуру ліцензування шляхом видання Постанови КМУ „Деякі питання забезпечення провадження господарської діяльності в умовах воєнного стану”, відповідно до якої у період воєнного стану право на провадження господарської діяльності може набуватися суб'єктами господарювання на підставі безоплатного подання до органів ліцензування, дозвільних органів та суб'єктів надання публічних (електронних публічних) послуг декларації про провадження господарської діяльності без отримання дозвільних документів (документів дозвільного характеру, ліцензій або інших результатів надання публічних послуг) (Деякі питання забезпечення провадження господарської діяльності в умовах воєнного стану, 2022).

Отже, на період воєнного стану провадження окремих видів господарської діяльності, які раніше підлягали ліцензуванню, може здійснюватися без отримання дозвільних документів (ліцензії). І цей крок був суттєвою підтримкою для деяких галузей економіки, зокрема для галузі освіти, яка перебуває у дуже важкому стані у тих регіонах де ведуться активні бойові дії, або наближені до місць ведення бойових дій, що пов'язане із руйнуванням інфраструктури багатьох закладів освіти; чисельною міграцією майбутніх абітурієнтів за межі країни, небажанням їх вступу й подальшого навчання у вітчизняних закладах вищої освіти, тощо.

Висновки. У статті досліджено зміст терміну „соціальна відповідальність держави”, яка має повинна базуватись на визначенні та конкретизації обов'язків держави та її інститутів, ухвалення та виконанні нормативно-правових актів, які спрямовані на одержання та реалізацію державних соціальних гарантій стандартів. Виявлено, що найактивнішу роль у забезпеченні права на підприємницьку діяльність відіграють місцеві органи виконавчої влади, які реалізують державну політику сприяння та підтримки підприємницької діяльності.

Вказано, що держава гарантує право кожній особі займатися підприємницькою діяльністю, не забороненої законодавством, але обов'язковою умовою для її легітимності – є наявність державної реєстрації, отримання ліцензій та інших документів дозвільного характеру.

Доведено, що розвиток підприємництва в Україні залежить від створення реальних, повноцінних ринкових умов, що дадуть змогу суб'єктам господарювання повною мірою реалізовувати своє конституційне право на підприємницьку діяльність на підставі створення атмосфери підтримки підприємництва особливо в сучасних умовах, що обтяженні збройною російською агресією. Така підтримка знайшла своє відображення у виданні Постанови Кабінету Міністрів України „Деякі питання забезпечення провадження господарської діяльності в умовах воєнного стану”, відповідно до якої у період воєнного стану право на провадження господарської діяльності може набуватися суб'єктами господарювання на підставі безоплатного подання до органів ліцензування, дозвільних органів декларації про провадження господарської діяльності без отримання дозвільних документів, що стало суттєвою підтримкою для деяких галузей національної економіки, а також шляхом внесення змін до Податкового кодексу України в частині звільнення від сплати податків та зборів та подання податкової звітності суб'єктів господарювання, які зможуть довести неможливість виконання останніми свого податкового обов'язку.

Література:

1. Амоша О. І., Дейч М. Є. Соціальна відповідальність держави за стан людського та сталого розвитку в контексті модернізації рекреаційної сфери України та її регіонів. *Вісник ДІТБ. Серія : Економіка, організація та управління підприємствами туристичної індустрії та туристичної галузі в цілому*. 2013. № 17. С. 10-15.
2. Новікова О. Ф., Дейч М. Є. Соціальна відповідальність держави: проблеми та стратегії модернізації системи управління. *Соціальна економіка*. 2013. № 2-3. С. 94-113 .
3. Позняковська Н. М., Міклуха О. Л. Соціальна відповідальність та підзвітність бізнесу і держави задля розвитку громадянського суспільства. *Вісник Національного університету водного господарства та природокористування. Економічні науки*. 2022. Вип. 4. С. 148-162. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vnuygp_ekon_2022_4_16
4. Панькова А. Д. Взаємодія суб'єктів соціальної відповідальності: концептуальні підходи та напрями забезпечення: *Вісник економічної науки України*. 2014. № 2. С. 115–118. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Venu_2014_2_25
5. Конституція України: Закон України № №254к/96-ВР від 28 червня 1996 р. Відомості Верховної Ради України (ВВР). 1996. № 30. ст. 141. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>.
6. Глібоко С. В., Гречко О. О. Конституційні гарантії права на підприємницьку діяльність. *Право та інноваційне суспільство*. 2020. № 2 (15) с. 154-160.
7. Різник С. В. Кабінет Міністрів України як організаційно-правова гарантія конституційного права людини і громадянина на підприємницьку діяльність. *Часопис Київського університету права*. 2008. №2. С. 96–100.
8. Про Кабінет Міністрів України. Закон України № 794-VII від 27 лютого 2014 р., Відомості Верховної Ради (ВВР). 2014. № 13, ст.222. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/794-18#top>
9. Господарський кодекс України. Закон України № 436-IV від 16 січня 2003 р. Відомості Верховної Ради України (ВВР). 2003. № 18. № 19-20. № 21-22. ст.144. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#top>
10. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо обмеження втручання у діяльність суб'єктів господарювання. Закон України № 1600-VII від 22 липня 2014 р. Відомості Верховної Ради (ВВР). 2014. № 36. ст.1189. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1600-18#Text>
11. Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб - підприємців та громадських формувань. Закон України № 755 від 15 травня 2003 р. Відомості Верховної Ради України (ВВР). 2003. № 31-32. ст.263. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/755-15#top>
12. Проект Закону про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо впорядкування діяльності відокремлених підрозділів юридичної особи, утвореної відповідно до законодавства іноземної держави № 3257-IX від 14.07.2023 р. URL: <https://itd.rada.gov.ua/cb5ef528-c6bd-470d-bf26-a8e3c59f8fcf>
13. Порядок державної реєстрації юридичних осіб, фізичних осіб - підприємців та громадських формувань, що не мають статусу юридичної особи. Наказ Міністерство юстиції України № 359/5 від 09.02.2016 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0200-16#Text>
14. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо впорядкування діяльності відокремлених підрозділів юридичної особи, утвореної відповідно до законодавства іноземної держави. Закон України № 3257-IX від 14 липня 2023 р. Відомості Верховної Ради України (ВВР). 2023. № 87. ст.317. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3257-20#n131>
15. Про ліцензування видів господарської діяльності. Закон України № 222-VIII від 2 березня 2015 р. Відомості Верховної Ради (ВВР). 2015. № 23. ст.158. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/222-19#Text>
16. Драницька О. С. Право людини на підприємницьку діяльність: П'ятнадцята всеукраїнська практично-пізнавальна інтернет-конференція „Наукове мислення”. URL: <http://naukam.triada.in.ua/index.php/konferentsiji/45-p-yatnadtsyata-vseukrajinska-praktichno-piznavalna-internet-konferentsiya/295-pravo-lyudini-na-pidpriemnitsku-diyalnist>
17. Деякі питання забезпечення провадження господарської діяльності в умовах воєнного стану. Постанова Кабінету Міністрів України № 314 від 18 березня 2022 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/314-2022-%D0%BF#Text>

References:

1. Amosha O. I., Deich M. Ye. (2013) Sotsialna vidpovidalnist derzhavy za stan liudskoho ta staloho rozvytku v konteksti modernizatsii rekreatsiinoi sfery Ukrainy ta yii rehioniv [Social responsibility of the state for the state of human and sustainable development in the context of modernization of the recreational sphere of Ukraine and its regions]/ *Visnyk DITB. Seriiia : Ekonomika, orhanizatsiia ta upravlinnia pidpriemstvamy turystychnoi industrii ta turystychnoi haluzi v tsilomu -Bulletin of the Institute of Tourism and Tourism. Series: Economics, organization and management of enterprises in the tourism industry and the tourism sector as a whole*, 17, 10-15 [in Ukrainian].
2. Novikova O. F., Deich M. Ye. (2013) Sotsialna vidpovidalnist derzhavy: problemy ta stratehii modernizatsii systemy upravlinnia [Social responsibility of the state: problems and strategies for modernizing the management system]. *Sotsyalnaia ekonomyka - Social econom*, 2-3, 94-113 [in Ukrainian].
3. Pozniakovska N. M., Miklukha O. L. (2022) Sotsialna vidpovidalnist ta pidzvitnist biznesu i derzhavy zadlia rozvytku hromadianskoho suspilstva [Social responsibility and accountability of business and the state for the development of civil society]. *Visnyk Natsionalnogo universytetu vodnogo hospodarstva ta pryrodokorystuvannia. Ekonomichni nauky - Bulletin of the National University of Water Management and Environmental Science. Economic Sciences*, 4, 148-162 [in Ukrainian].
4. Pankova A. D. (2014) Vzaiemodiia subiektiv sotsialnoi vidpovidalnosti: kontseptualni pidkhody ta napriamy zabezpechennia [Interaction of social responsibility subjects: conceptual approaches and directions of provision]. *Visnyk ekonomichnoi nauky Ukrainy – Bulletin of Economic Science of Ukraine*, 2, 115–118 [in Ukrainian].
5. Konstytutsiia Ukrainy [Constitution of Ukraine]. (1996, June 28). *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy (VVR)*. 1996. № 30. st. 141. Retrieved from <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80> [in Ukrainian].

6. Hlibko S. V., Hrechko O. O. (2020) Konstytutsiini harantii prava na pidpriemnytsku diialnist [Constitutional guarantees of the right to entrepreneurial activity]. *Pravo ta innovatsiine suspilstvo – Law and innovative society*, 2 (15), 154-160 [in Ukrainian].
7. Riznyk S. V. (2008) Kabinet Ministriv Ukrainy yak orhanizatsiino-pravova harantiia konstytutsiinoho prava liudyny i hromadianyna na pidpriemnytsku diialnist [The Cabinet of Ministers of Ukraine as an organizational and legal guarantee of the constitutional right of a person and a citizen to entrepreneurial activity]. *Chasopys Kyivskoho universytetu prava – Journal of the Kyiv University of Law*, 2008. №2. S. 96–100 [in Ukrainian].
8. Pro Kabinet Ministriv Ukrainy : pryniaty 27 liutoho 2014 roku [Zakon Ukrainy Pro Kabinet Ministriv Ukrainy. Law of Ukraine from February 27 2014, № 794-VII] *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy – Bulletin of Verkhovna Rada of Ukraine*. Kyiv: Parlam. vyd-vo [in Ukrainian].
9. Hospodarskyi kodeks Ukrainy [Commercial Code of Ukraine]. (2003, January, 16). *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy (VVR) – Bulletin of Verkhovna Rada of Ukraine*. Kyiv: Parlam. vyd-vo [in Ukrainian].
10. Zakon Ukrainy Pro vnesennia zmin do deiakykh zakonodavchykh aktiv Ukrainy shchodo obmezhenia vtruchannia u diialnist subiektiv hospodariuvannia : pryniaty 22 lypnia 2014 roku [Law of Ukraine on Amendments to Certain Legislative Acts of Ukraine Regarding Restrictions on Intervention in the Activities of Business Entities. Law of Ukraine from July 22 2014, № 1600-VII]. *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy – Bulletin of Verkhovna Rada of Ukraine*. Kyiv: Parlam. vyd-vo [in Ukrainian].
11. Zakon Ukrainy Pro derzhavnu reiestratsiiu yurydychnykh osib, fizychnykh osib - pidpriemtsiv ta hromadskykh formuvan : pryniaty 15 travnia 2003 roku [Law of Ukraine on State Registration of Legal Entities, Individual Entrepreneurs and Public Organizations. Law of Ukraine from May 15 2003, № 755]. *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy – Bulletin of Verkhovna Rada of Ukraine*. Kyiv: Parlam. vyd-vo [in Ukrainian].
12. Proekt Zakonu pro vnesennia zmin do deiakykh zakonodavchykh aktiv Ukrainy shchodo vporiadkuvannia diialnosti vidokremenykh pidrozdiliv yurydychnoi osoby, utvorenoi vidpovidno do zakonodavstva inozemnoi derzhavy [Draft Law on Amendments to Certain Legislative Acts of Ukraine Regarding the Regulation of the Activities of Separate Divisions of a Legal Entity Formed in Accordance with the Legislation of a Foreign State from July 14 2023, № 3257-IX]. Retrieved from [blob:https://itd.rada.gov.ua/cb5ef528-c6bd-470d-bf26-a8e3c59f8fcf](https://itd.rada.gov.ua/cb5ef528-c6bd-470d-bf26-a8e3c59f8fcf) [in Ukrainian].
13. Poriadok derzhavnoi reiestratsii yurydychnykh osib, fizychnykh osib - pidpriemtsiv ta hromadskykh formuvan, shcho ne maiut statusu yurydychnoi osoby.
- Nakaz Ministerstvo yustytitsii Ukrainy : pryniaty 09.02.2016 roku [Procedure for state registration of legal entities, individual entrepreneurs and public organizations that do not have the status of a legal entity from February 2 2016, № 359/5]. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0200-16#Text> [in Ukrainian].
14. Zakon Ukrainy Pro vnesennia zmin do deiakykh zakonodavchykh aktiv Ukrainy shchodo vporiadkuvannia diialnosti vidokremenykh pidrozdiliv yurydychnoi osoby, utvorenoi vidpovidno do zakonodavstva inozemnoi derzhavy : pryniaty 14 lypnia 2023 roku Zakon Ukrainy [Law of Ukraine on Amendments to Certain Legislative Acts of Ukraine Regarding the Regulation of the Activities of Separate Divisions of a Legal Entity Formed in Accordance with the Legislation of a Foreign State. Law of Ukraine from July 14 2023, № 3257-IX]. *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy – Bulletin of Verkhovna Rada of Ukraine*. Kyiv: Parlam. vyd-vo [in Ukrainian].
15. Zakon Ukrainy Pro litsenzuvannia vydiv hospodarskoi diialnosti : pryniaty 2 bereznia 2015 roku [Law of Ukraine On Licensing of Types of Economic Activities. Law of Ukraine from March 2 2015, № 222-VIII] *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy – Bulletin of Verkhovna Rada of Ukraine*. Kyiv: Parlam. vyd-vo [in Ukrainian].
16. Dranytska O. S. (2023) Pravo liudyny na pidpriemnytsku diialnist [The human right to entrepreneurial activity]. *Piatnadsiatna vseukrainska praktychno-piznavalna internet-konferentsiia „Naukove myslennia” – Fifteenth All-Ukrainian Practical-Cognitive Internet Conference „Scientific Thinking”*. Retrieved from <http://naukam.triada.in.ua/index.php/konferentsiji/45-p-yatnadtsyata-vseukrajinska-praktichno-piznavalna-internet-konferentsiya/295-pravo-lyudini-na-pidpriemnytsku-diialnist> [in Ukrainian].
17. Deiaki pytannia zabezpechennia provadzhennia hospodarskoi diialnosti v umovakh voiennoho stanu. Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy : pryniaty 18 bereznia 2022 roku [Some issues of ensuring the conduct of economic activities under martial law from March 18 2022, № 314]. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/314-2022-%D0%BF#Text> [in Ukrainian].